

ВЕРИЦА ЈОСИПОВИЋ

Архив Републике Српске

Бањалука

Оригинални научни рад

УДК 364.65-053.2:347.644(497.15)„1945/1969“

COBISS.RS-ID 139906049

DOI 10.7251/GUARS2315139J

ДЈЕЧИЈИ ДОМОВИ У БАЊАЛУЦИ ОД 1945. ДО ЗЕМЉОТРЕСА 1969.

Абстракт: У раду је приказано оснивање и рад дјечијих домова у Бањалуци послије Другог свјетског рата до земљотреса 1969. Рад се бави и проблемима с којима су се сусретали штићеници и запослени, углавном због недостатка новца. Наведени су датуми оснивања и укидања домова, прилике у којем су дјеца боравила, број питомаца и особља у домовима, имена управника. Рад је написан на основу архивске грађе фондова Окружни народни одбор Бањалука, Срески народни одбор Бањалука и Обласни народни одбор Бањалука.

Кључне ријечи: ратна сирочад, дјечији домови, Градски народни одбор Бањалука (ГНО БЛ), Окружни народни одбор Бањалука (ОНО БЛ), школовање, васпитачи, управници.

Одмах по ослобађању Бањалуке пришло се збрињавању дјеце без родитељског старања, не само са територије града већ и дјеце са Козаре, Подгумча и других крајева Босанске Крајине. ОНО БЛ је слао екипе које су по Крајини скупљале дјецу без родитеља и потребних средстава за живот, да би им обезбједили смјештај, храну и правилан одгој. Дјеца су била запуштена, због слабе исхране и ратних недаћа закржљала, често гола и боса. Дјецу је требало очистити и обући, нахранити и смјестити у породице или домове. Дјеци је требало, у првом реду, сачувати здравље, а остало је долазило само по себи, како је често говорила Мира Кесић, која је декретом ОНО БЛ задужена за отварање дјечијих домова у округу. Велики број дјеце је и за вријеме рата био склоњен у Бањалуци. За сву ратну сирочад није било мјеста у постојећим домовима, па је нова власт приступила оснивању нових.

У Извјештају ГНО БЛ Окружном народном одбору од 23. јула 1945. наводи се да у граду има 789 сиромашне дјеце без родитеља, смјештених у домове.¹ Резултати првог пописа ратне сирочади ГНО БЛ од 17.10.1945. показују да је у граду Бањалуци било 863 ратне сирочади и то 657 чији су очеви, а у мањем броју и мајке, убијени од четника и усташа, већином као цивилне жртве, 79 дјеце чији су родитељи убијени у усташким логорима, 88 дјеце погинулих бораца и 39 дјеце чији су родитељи умрли од недаћа рата.² По попису ратне сирочади извршеном од септембра до новембра 1946. године уз помоћ антифа-

¹ ГНО БЛ, Извјештај број 5938 од 23. јула 1945.

² ГНО БЛ, Извјештај број 14638 од 17. октобра 1945.

шистичких организација и уличних повјереника, евидентирано је 1.423 ратне сирочади. Да би ријешио збрињавање ратне сирочади, Окружни народни одбор је одмах преузео домове у Трапистима, Назарету и преко Врбаса и почео са припремом за отварање дома за дјецу до три године, за слабомислену дјецу и прихватилишта за дјецу. Старија ратна сирочад су смјештана у Дом Учитељске школе, Мушки средњошколски дом, Женски средњошколски дом, Дом Средње пољопривредне школе, Дом ученика у привреди, Ђачки дом “Младен Стојановић”, Ђачки дом Медицинске школе, Дом Средње економске школе и Дом Шумарске школе. Исто тако, велики број ратне сирочади смјештен је у друге републике. ОНО БЛ је извијестио да у Србији у децембру 1945. у дјечијим домовима бораве 1.003 дјетета из БиХ.³

Рад дјечијих домовна послје 1945. био је регулисан многобројним одлукама, уредбама и упутствима, касније законом. Према Привременим упутствима о раду у дјечијим домовима, које је доставило Министарство социјалне политике НР БиХ 26.10.1946. Градском народном одбору Бањалука,⁴ дјечији домови су социјалне установе у којима се одгајају дјеца којој је потребна социјална, економска и васпитна заштита да би били продуктивни и корисни чланови радног народа. Задаци дјечијих домовна били су:

1. очувати живот и здравље дјеце правилном његом и исхраном;
2. осигурати образовање предшколске и школске дјеце, а за дефектну дјецу специјално образовање и васпитање;
3. одгајати дјецу у духу тековина Народноослободилачке борбе:
 - а. развијати код дјеце љубав и правилан однос према раду и смисао за живот и рад у колективу;
 - б. организовати слободно вријеме дјеце тако да га проведу у забави и корисном раду и
 - ц. научити дјецу да чувају народну имовину;
4. настојати да дјеца стекну неопходне хигјенске и друштвене навике, да буду примјереног понашања, тјелесно отпорна, издржљива и дисциплинована и тачна у извршавању обавеза;
5. помоћи дјечи у избору школовања и занимања, побринути се за њихов пријем у школу или запослење по одласку из дома.

Према Упутству, ради правилног распореда рада у дому, исправног одгоја и одржавања здравственог стања дјеце, оснивани су:

- домови за предшколску дјецу (3–7 година),
- домови за дјецу основне наставе (7–12 година),
- домови за средњошколце (12–18 година),
- домови за физички и душевно дефектну дјецу и
- домови за морално угрожену дјецу (беспризорну).

³ ГНО БЛ, број 22523/45.

⁴ ОНО БЛ, број 80550 од 26. октобра 1946.

Разврставање дјеце по узрасту и полу доводило је до раздвајања браће и сестара, што је представљало велики проблем и за дјецу и за особље.

Осим тога, предвиђено је оснивање прихватилишта за дјецу у сваком округу или већем граду, гдје су се дјеца задржавала три до четири недјеље да би се очистила, дезинфиковала, излијечила и снабдјела најнужнијом одјећом.

Према Привременим правилима, особље дома чини: управа (управник, главни васпитач, лекар или медицинска сестра и економ), стручно особље (учитељи, васпитачи, хигијеничар, домаћица, економ и административни чиновник) и помоћно особље (куварица, кројачица, праља и баштован).

У домове су примана дјеца палих бораца и жртва фашистичког терора без оба родитеља, дјеца без родитеља и дјеца чији су родитељи неспособни за рад и немају никаквог иметка. Министарство социјалне политике је донијело 1946. Кућни ред и рад и Дисциплинска правила за државне дјечије домове.

Влада НР БиХ је 2. марта 1946. донијела Уредбу о земаљском народном фонду за помоћ ратној сирочади и осталој сиромашној дјечи са сједиштем у Сарајеву. Задатак фонда је био да помаже наведену дјецу прикупљањем средстава. Имао је управни одбор. Предсједника одбора именовао је министар социјалне политике у споразуму са предсједником владе.⁵ Правилник о пословању Земаљског фонда за помоћ ратној сирочади и осталој сиромашној дјечи донесен је истог мјесеца.⁶

У 1947. години донесен је Закон о дјечијим, ђачким и студентским домовима,⁷ према коме дјечије домове може оснивати држава. Финансирани су из средстава буџета органа који их је основао, уплатама питомаца који плаћају потпуно или дјеломично своје издржавање, доприносима просвјетних установа, приходима од легата и помоћима и даровима масовних организација, предузећа и појединаца. Васпитни рад у домовима је био под надзором Министарства просвјете. Бригу о здрављу дјеце и особља водило је Министарство народног здравља и социјалног старања.

Највише података о раду дјечијих домова садржано је у мјесечним извјештајима о раду у домовима, које су управници слали ГНО БЛ, и имали су 12 рубрика: бројно стање дјеце, здравствено стање дјеце, прилике у којима живе дјеца, владање ученика, веза између дома и школе, културно-просвјетни рад, материјално стање дома, стање одјеће, обуће и постељине, стање економије, службеници дома, службене посјете и потребе и приједлози. На основу тих извјештаја може се закључити да су дјечији домови у Бањалуци радили у у ненамјенским и безусловним зградама, да су били претрпани, са малим бројем особља, а нарочито васпитног. Хране је углавном било довољно, али је била једнолична. Сва дјеца су ишла у основну школу у дому или граду, а по завршетку основне на занате, гимназију, учитељску, медиинску и друге школе.

⁵ Службени лист НР БиХ, бр. 12/46

⁶ Службени лист НР БиХ, бр. 13/46

⁷ Службени лист НР БиХ, бр. 19/47

Држава је улагала велика средства, па су постепено поправљане прилике у домовима. Посебна пажња је поклањана културно-образовном животу. Домске библиотеке су коришћене у пуној мјери. Пионирски часописи су се редовно добијали. Дјеца су слушала пионирске емисије путем радио звучника, организоване су групне посјете у кино и позориште. Увјежбаване су хорске пјесме, рецитације, народна кола и ритмичке вјежбе ради организовања приредби поводом Нове године, Осмог марта и државних празника. У Бањалуци су радили слједећи дјечији домови и носили су имена народних хероја из Другог свјетског рата: Државни дјечији дом “Шоша Мажар”, Државни дјечији дом “Касим Хацић”, Државни дјечији дом “Данко Митров”, Дјечији дом “Рада Врањешевих”, Дјечији дом “Новак Пивашевић”, Дјечије прихватилиште и дјечији дом “Шоша Мажар”. Одрастањем дјеце и преласком у ђачке домове или напуштањем дома, смањивао се број штићеника, па су домови полако затварани. Од свих домова основаних после Другог свјетског рата у Бањалуци, данас ради једино Дјечији дом “Рада Врањешевих” у новој згради у Ул. Филипа Мацуре 25, изграђеној 1974. године.

Према писању Ленке Спремо, управнице једног од домова, *Дјечији домови су одговорили и одговарају својој улози и постојању. На стотине дјеце чији су родитељи пали као борци народноослободилачке борбе или су страдали као жртве фашистичког терора за вријеме рата, нашли су свој изгубљени дом у тим домовима, а своје родитеље у народној власти, која настоји да пружи тој дјечи сва расположива средства, која ће им омогућити да живе што бољим и лепшим животом у будућности.*⁸

Државни дјечији дом “Шоша Мажар” Бањалука 1945–1949

Дјечији дом у Делибашином Селу основан је 22. априла 1945. у Самостану траписта “Марија Звијезда”, тако што је Окружни народни одбор Бањалука преузео од траписта сиротиште⁹ са 157 мушке дјеце од пет до 14 година, међу којима је било 36 обољелих од пјегавца. У вријеме преузимања, смјештај и храна у дому били су лоши. Дотадашња управа – траписти, правдали су такво стање тиме да су њемачка војска и њени помагачи однијели све што су могли из самостана. Настава у дому је тад прекинута. Одбор је именовао нову управу (управник Анте Марот и економ Анте Опачић), која је са два траписта – медицинара водила рачуна о потребама дома.

У току маја 1945. храна за дјецу и траписте се спремала у истој кухињи. Кад је ОНО БЛ запослио двије куварице, храна је спремана посебно за дјецу. Ње је било довољно, али је била једнолична. Намирнице су и даље обезбјеђива-

⁸ ГНО БЛ, Извјештаји домова, 1955. година

⁹ Сиротиште “Марија Звијезда” основано је 1878. у Самостану траписта да се брине о дјечацима из БиХ, сиротим без родитеља или сиромашним, да би постали вриједни чланови друштва.

ли траписти, а помагао је и Окружни народни одбор Бањалука. Дјеци обољелој од тифуса се посебно кувало. Здрава дјеца су имала три оброка а обољела четири. Имала су слабу одјећу док нису добили помоћ ОНО БЛ. Сва дјеца су ишла у државну основну школу у згради самостана. Васпитни рад у дому је почео ступањем на дужност Алије Куленовића, учитеља-васпитача. У току маја из дома је отишло око 60 дјеце, јер су се њихови родитељи или стараоци – избјеглице враћали кући. Дом је почео радити под називом Државни дјечији дом – Траписти – Делибашино Село крај Бањалуке. Крајем септембра 1945. у дому су била 123 дјечака: без оба родитеља 25, без оца 47, без мајке 14 и са оба родитеља 37.

У току 1946. вршене су поправке на згради дома, постављени и постављени прозори, замијењени подови и браве на вратима.¹⁰ Дјеца су и даље свакодневно пристизала у дом чији капацитет је био 160, али је повремено смјештано и до 250 мушке дјеце. Те године дом добија ново име – Државни дјечији дом “Шоша Мажар” Бањалука.

Према извјештају од 29. марта 1947. године

Дом је смјештен у једној згради која по величини одговара сврси, али је стара и тешко се одржава, власништво је Управе народних добара – Пољопривредне рејонске станице, а ГНО БЛ плаћа кирију од 4500 динара. Треба на згради замијенити столарију. Све просторије су чисте, као и постељина, санитарije, кухиња. У домском дворишту била је зграда за смјештај кола, дрва, уређен парк са дјечијим игралиштем који није заграђен и отворен је према пољопривредном комбинату. Дом има башту која се обрађује и економију на којој се узгаја један коњ, двије свиње и шест прасића. Дом има водовод, али вода није за пиће, па се вода довози колима са удаљености од два километра јер немају бунара.¹¹

Савка Баста

У децембру 1947. дом је премјештен у нови самостан траписта који је имао мању површину, па се морао смањивати број питомаца премјештањем у друге домове. Прилике за становање су се поправиле, али је и даље био низ препрека које су ометале одгој дјеце. Собе на мансарди, ниске и са малим прозорчићима, без довољно свјетла и ваздуха, нису биле прикладне за спаваонице. У дому је било 120 кревета и 136 питомаца. Трпезарија је била мала, могла је да прими 100 дјеце. Највећа тешкоћа била је то што Дом није имао земљишта, а ни двориште није било домско, па дјеца нису имала простора за игру и вјежбање. У бивше просторије дома уселили су се полазници Курса за уздизање кадрова у трговини и угоститељству.¹²

¹⁰ ГНО БЛ, број 36719 од 9. децембра 1946.

¹¹ ГНО БЛ, извјештаји домова

¹² ГНО БЛ, извјештаји домова

Waisenhaus der Abtei Mariastern b. Banja Luka

Самостан траписта у Делибашином Селу

У августу 1948, по одлуци Градског народног одбора Бањалука, пресељено је 13 траписта и три служитеља из Самостана у Делибашином Селу у Фрањевачки самостан на Петрићевцу. У њихове просторије се уселио Дјечији дом “Шоша Мажар”.¹³ Могао је да прими 166 питомаца. Старе домске просторије заузео је Дом ученика у трговини Делибашино Село. По сачуваним подацима, Дом је радио до краја 1949. године.¹⁴ У његове просторије уселио се Ћачки дом Средње шумарске школе, који је радио до 1955, кад се школа преселила у Бутмир.

Управници Државног дјечијег дома “Шоша Мажар” били су: учитељ Анте Марот¹⁵ од 6. маја до септембра 1945. године, Марко Савиновић¹⁶ од септембра до децембра 1945, кад прелази у НОШ у Горњем шехеру, Савка Баста 13.12.1945–11.3.1947,¹⁷ Саво Дардић 1.4.1947–19.2.1948,¹⁸ Ђорђе Микић 19.2–

¹³ ГНО БЛ, број 28801 од 2. августа 1948.

¹⁴ ГНО БЛ, број 36362 од 14. новембра 1949.

¹⁵ Особље Дјечијег дома у Трапистима приликом оснивања 1945, осим управника, чинили су: Анте Опачић, економ, Алија Куленовић, учитељ, Милка Шакота, кухарица, Фила Крмпотић, помоћна кухарица, Антонија Какрин, васпитачица и Мара Шакота, чистачица.

¹⁶ Запослени у Дому крајем 1945. били су: Марко Савиновић, управник, Анкица Деспотовић, васпитачица, Алија Куленовић, васпитач и учитељ, Фатима Велагић, васпитачица, Јованка Ђаковић, болничарка, Марија Пушић, домаћица, Милица Табаковић, куварица, Делфина Јакоматовић, помоћна куварица, Вука Лукић, куварица, Севла Османовић, собарица, Јованка Радић, кројачица и Данило Личин, подворник.

¹⁷ Савка Баста, рођена 27.1.1918. у Удбини, од оца Петра и мајке Јелене, учесник НОБ-а, радила у ОК КП Бањалука 15.5–13.12.1945, управник Дома “Шоша Мажар” 13.12.1945–11.3.1947, у Министарству социјалног старања НР БиХ на мјесту начелника 12.3.1947–30.6.1951, у Областном народном одбору Бањалука у својству пом. повјереника за народно здравље и социјално старање 1.7–30.11.1951, у Среском народном одбору као начелник Секретаријата за народно здравље и социјалну заштиту 1.12.1951–30.6.1955, директор “Крајишких новина” 1.7.1955–

16.9.1948,¹⁹ Ирфан Исламовић, в.д. директора²⁰ 17.9–1.10.1948, Драгомир Живковић²¹ од 6.10.1948. до новембра 1949.

Државни дјечији дом “Касим Хацић” Бањалука 1945–1949

Окружни народни одбор Бањалука преузео је у априлу 1945. Дјечији дом преко Врбаса, у коме је било смјештено 230 дјеце.²² Овај дјечији дом почео је радити за вријеме НДХ-а, односно 1941. као прихватилиште за дјецу избјеглице у згради преко пута џамије Ферхадије. Премјештен је 1942. у зграду Домаћинске школе у Буџаку, па у зграду Треће основне школе у Бањалуци, а 1943. у новосаграђени Старачки дом (Убошки дом) у Которварошкој улици,²³ гдје се налазио 1945. у вријеме преузимања од новоформиране власти.

У току 1941. и 1942. у дому је било око 120 искључиво муслиманске мушке дјеце од двије до 15 година. Нису ишли у школу, већ су учили само вјеронауку. Из Скрада код Делница у дом је 1943. дошло 50 женске муслиманске дјеце. У дому је почела с радом основна школа крајем 1942.²⁴ Старија дјеца су похађала гимназију и занатску школу у граду. Иако је капацитет дома био 100, у току рата просјечно је у дому било 280–300 дјеце.²⁵ Управник дома био је Расим Крзић.²⁶ Новац за исхрану дјеце, одржавање зграде, плате запослених добијали су 1941–1945. од Министарства за здравство и удружбу из Загреба. Буџет дома за 1944. износио је 13.470.000 куна. На дан ослобођења Бањалуке у каси Дома било је 3.000.000 куна и поприличне залихе хране.

Новоформирани дом је добио назив Државни дјечији дом Бањалука. Задржано је старо особље, њих 10, као и управник. У мају 1945. у дому је било 207 ратне сирочади муслиманске и православне вјероисповијести, 154 мушке и

31.1.1960. Од 1.2.1960. до 1.2.1963. радила као начелник Одјелења за друштвене службе Општине Бањалука.

¹⁸ Саво (Јове) Дардић, рођен 26. јануара 1920. у Карајзовцима, гдје је завршио четири разреда основне школе. У Београду је 1937. завршио Мушку занатску школу. Прије доласка у дом радио у комбинату „Врбас“ у Бањалуци, ГНО БЛ, број 39583 од 13.10.1947.

¹⁹ ГНО БЛ, извјештаји домова, број 9098 од 7.3.1948.

²⁰ ГНО БЛ, извјештаји домова, број 35244 од 16.9.1948.

²¹ Драгомир Живковић, рођен 1924. у селу Макце, Округ Пожаревац, учитељску школу завршио 1947. године. Прије доласка у Дом радио је као учитељ у НОШ Јошавка.

²² ОНО БЛ, Извјештај за мјесец април Одјелења за народно здравље и социјално старање, број 137 од 15. маја 1945.

²³ Данас улица носи назив Улица војводе Степе Степановића, а у тој згради је смјештена ЈУ Средњошколски дом Бањалука.

²⁴ ГНО БЛ, број 3864/45 од 22.6.1945.

²⁵ *Hrvatska riječ*, Banja Luka, бр. 32, 25. оžујак 1944.

²⁶ Расим Крзић, рођен 16.4.1911. у Маглају. Завршио је четири разреда Гимназије у Тузли. Учитељску школу завршио је у Бањалуци 1932. Практични учитељски испит положио је у Сарајеву 1935. Рјешењем Министарства просвете КЈ, број 6754 од 2.3. 1933, постављен је за учитеља приправника у Шипрагама, Срез Котор Варош. Ту је радио до 21.2.1935, када прелази у Шеварлије, Срез Маглај. У Централној управи дјечијих домова почео је радити 18.10.1945.

53 женске. Повратком избјеглица у Кључ, дом је напустило 31 дијете, али се доселило 25 дјеце из Дјечијег дома из Лушци Паланке. Народна власт је свакодневно слала дјецу ратну сирочад у дом из свих крајева Босне и Херцеговине, највише из Босанске Крајине. Крајем 1945. Окружни НО распоредио је дјецу, којих је било повремено и до 300, по другим домовима. Женска дјеца овог дома упућивана су у Женски дјечији дом “Данко Митров” у Назарету – Буцаку, а један број мушке дјеце у Мушки дјечији дом “Шоша Мажар” у Делибашином Селу. У дому је остало 120 дјеце. Убрзо је дошло још 120 мушке дјеце од седам до 20 година. Тад је дом добио име Дјечији дом “Касим Хацић”.²⁷

Послије ослобођења у Дому је почела са радом државна основна школа, у којој су биле запослене учитељице Роса Мариловић и Драга Томац.²⁸ На основу прегледа градског просвјетног инспектора Виктора Радошевића од 25.8.1945. године,²⁹ види се да је основна школа у дјечијем интернату радила у три одјељења:

- први разред 55 м + 17 ж = 72 ученика водила је учитељица Фахира Фејзагић,
- други разред 33 м + 16 ж = 49 ученика водио је учитељ Милан Стојановић,³⁰
- треће одјељење, трећи и четврти разред, заједно 24 м + 11 ж = 25 и 19 м + 2 ж = 21 учила је Јозефина Зечевић³¹, управница школе.³²

²⁷ Градски народни одбор Бањалука, Извјештаји домова

²⁸ ГНО Бањалука –извјештаји школа, број 979/45 18.5.1945.

²⁹ Окружни народни одбор Бањалука, број 22442/45

³⁰ Стојановић Стевана Милан рођен 3. фебруара 1889. у мјесту Шкаре, Оточац Госпић. Основну школу завршио у Дољанима, грађанску школу у Оточцу и учитељску школу у Пакрацу 1908. По завршетку школовања радио је као учитељ у Шкарама, Зеници, Бос. Петровцу и Хашанима. У Грачаници радио је као учитељ и срески школски надзорник 1934–1938. У току 1941. радио је као школски надзорник у Владимирцима у Србији. Ту је пензионисан и живио у Шапцу. По ослобођењу Шапца 1944. радио као улични секретар-повјереник. Од 1945. до 1947. радио је као учитељ у Бањалуци у Осмој народној основној школи која је била смјештена у Дјечијем дому “Касим Хацић”. У фебруару 1947. постављен је за васпитача а касније за в.д. управника у истом дому. Крајем 1948. постављен је за учитеља у Шестој народној основној школи у Бањалуци.

³¹ Јозефина Јарош Зечевић, рођена 26. фебруара 1897. у Сарајеву од оца Казимира, предузимача, и мајке Јосипе, вјере римокатоличке. Вишу дјевојачку (1912) и Учитељску школу (1916) завршила у Сарајеву. Стручни испит положила је 1917. Говорила је њемачки језик. Прво мјесто службовања јој је био Острожац, Срез Коњиц. Премјештена је НОШ у Јајце 1918, гдје је била активна у Хрватском соколу и пјевачком збору. У периоду 1920–1923 радила у Пећима, Срез Бос. Грахово. Приликом доласка у Пећи затекла је празну учионицу. Уписивала је дјецу која су остављала овце и полазила у школу. Након удаје неко вријеме није радила. Службу у Бос. Градишци добила је 1924. У Масловарама је службовала 1925–1931. Ту је основала дилетантску секцију и давала приредбе од чијег прихода је куповала дјечијим школским књигама и прибор, зимску одјећу и обућу, као и књиге за народну библиотеку. Сваке зиме је одржавала аналфабетске течајеве. Била је начелник Соколског друштва. Премјештена је у Бањалуку 1931–1935. и Босански Нови 1935–1937, гдје се удаје за Ранка Зечевића, чиновника Подружнице осигурања радника, Године 1937. враћа се у Бањалуку у Четврту НОШ. Наредбом Министарства народне про-

Од септембра 1947. до укидања управница Школе је била Милка Хацистивић. У Школи је радило до 2. априла 1946. и забавиште (15м + 2ж = 17), које је водила наставница Берислава Царић, секретар школе.³³ Старија дјеца из Дома су похађала гимназију, трговачку академију, учитељску, средњу техничку, партизанску гимназију и индустријску школу. У току 1947. отишло је из дома 12 питомаца на изучавање заната у Пољску. Концем 1948. укинута је основна школа у домској згради. Дјеца која су је похађала пресељена су у Дјечији дом “Шоша Мажар” у Делибашином Селу и у домове у Бос. Дубици, Котор Варошу, Бос. Градишци. Остала су само дјеца која су похађала средњу школу. Тада дом постаје ђачки и добија име Државни средњошколски дом “Касим Хацић”. У дому је било 193 мушке дјеце и 26 запосленог особља.

Управници су у извјештајима наводили да су материјални услови у дому, нарочито првих дана после ослобођења, били доста тешки. Дом је био у згради која је имала сутерен, приземље, први спрат и таван. Дјеце, која су прошла кроз страхоте рата било је доста, а домског простора са инвентаром оскудно и мало. Два до три питомца су спавали у кревету, а када је прилив дјеце са терена био већи, спавали су по ходницима на сламарицама. Одјећа и обућа дјеце била је скромна. Оно што су доносили на себи од куће било је поцијепано и слабо, а кад се ради дезинфекције стављало на парење, често се дешавало да се због дотрајалости потпуно распадне и требало је замијенити другом. Народне власти и Црвени крст су слали штоф у Дом, а особље даноноћно прекрајало и шио одјећу дјечи. Већина дјеце није имало ципеле, па су углавном били боси или у шлапама. За одлазак у школу више штићеника је носило исте ципеле. Услед недовољне и једноличне исхране за вријеме рата, дјеца у дому су имала скорбут, па им се морала пружити боља и разноврснија исхрана. Поред редовне исхране, Црвени крст је дому додјеливао пакете са конзервираним храном, чоколаде и бомбоне. Дјеца која за вријеме рата нису видјела друге хране осим хљеба, тешко су подносила измјене у исхрани. Хљеб им је и даље остао најдража храна.³⁴ Привикавајући се на разноврснију храну и скорбут је постепено нестао. О здрављу питомаца бринула се др Милица Ракић. Дјеца која су долазила у Дом често су била вашљива и сврабљива. Одијела те дјеце су се одмах по доласку парила, а свраб се лијечио мазањем цијелог тијела. Дјеца су одвајана по одјељењима да не би пренијели болест на излијечену дјецу. Кревети су се парили и чистили, а подови прали и рибали лукшијом. Очишћена и

свјете НДХ пензионисана је 1943. Преузима управу школе у Дјечијем дому “Касим Хацић” 9. јула 1945. од Драге Томац.

³² Школа је почела с радом под називом Државна мјешовита пучка школа Дјечи дом Бањалука, а касније добија назив Осма народна основна школа. За вријеме рада школе у Дому су, осим наведеног особља, радиле учитељице Драга Томац, Милка Хацистивић, Елза Лужавец, Анђелија Торбица и Станика Трбојевић.

³³ Градски народни одбор Бањалука, Извјештаји домова, број 8377/46.

³⁴ Средином 1945. хљеб за потребе Дома пекао се у пекари Идриза Хацића на Ханишту, ГНО БЛ, број 5710 од 16. јула 1945.

излијечена дјеца су се брзо опорављала, привикавала на нов начин живота и рада у домској заједници, па је почињао васпитно-образовни рад с њима. Неког одређеног система за васпитање дјеце није било, јер су васпитачи били без квалификације, са основном школом, а неки једва писмени. У васпитању ове дјеце помогло је то што је у овом дому радила школа, па су учитељи били васпитачи те дјеце. Дјеца се нису дуго задржавала у овом дому, јер су одлазили у новоформиране домове у срезу са ког су долазили. Просјечни успјех дјеце у основној школи и гимназији био је врлодобар, а у занатској школи нешто слабији. Владање ученика је било хвале вриједно. Врло мало питомаца је због свог дјечијег несташлука прелазио границу слободе, али им је одмах указивано на грешке и упуте за боље владање. Особље је истицало да је дјеци стално у мислима лопта, али да ће се то превазићи већим ангажовањем васпитача. Власт је улагала средства, па су прилике у Дому поправљане и достигле задовољавајући ниво. Министарство просвјете БиХ је 1947. уложило 5.000 динара за поправку Дома.³⁵ Дом је био у надлежности Одјељења за народно здравље и социјално старање ОНО БЛ до краја марта 1947, кад је прешао у надлежност Просвјетног одјељења ОНО БЛ на основу акта Владе НР БиХ, број 374 од 20. фебруара 1947. По тој одлуци сви дјечији домови у републици прелазе из надлежности Министарства народног здравља и социјалне заштите у надлежност Министарства просвјете.

Управник дома послѣје Расима Кржића био је Хамдија Шахинпашић,³⁶ а од 16.12.1945. до 8.1.1948. Надежда Сека Маслеша.³⁷ Њу је за вријеме одсуства са посла мијењала Катица Сарафин, васпитачица. Од јануара до августа 1948. в.д. управника био је Милан Стојановић. У договору са СНО БЛ, ГНО је предложио Министарству просвјете да се за управника Дома постави Вуко Хадук-овић. Приједлог није приваћен, па је августа 1948. за управника постављен Шефик Хергић,³⁸ који је на тој дужности остао до укидања дома 1949. За врије-

³⁵ ГНО БЛ, пов. број 1036/47 од 30.10.1947.

³⁶ ОНО БЛ, персонална архива, 6265/45 од 1.2.1946.

³⁷ Надежда Поповић Маслеша, рођена 15.2.1915. у Бањалуци, од оца Александра и мајке Миле-ве рођ. Добраш, од новембра 1944. до фебруара 1945. била је члан МНО Кладово (Србија), 16.10.1945–15.12.1945. радила у Одсеку за заштиту мајке и дјеце и младежи Централне управе дјечијих домова Окружног народног одбора Бањалука, 16.12.1945–8.1.1948. управник у Дому “Касим Хацић”, 9.1.1948–10.6.1949. повјереник за просвјету и културу у Извршном одбору Градског народног одбора Бањалука, 11.6.1949–31.12.1951. повјереник за народно здравље и социјалну заштиту ИО Обласног народног одбора, 1.1.1952–31.3.1952. секретар Извршног одбора ГНО Бањалука, касније начелник Одјељења за народно здравље и социјалну политику. Била је члан Градског одбора Народног фронта, члан секретаријата Градског одбора АФЖ-а, глан Градског одбора пионира, потпредсједник Градског одбора Црвеног крста Бањалука. Умр-ла у Бањалуци 2000. године. ГНОБЛ – Персонална досијеа П 153, М 243.

³⁸ Шефик А. Хергић, као учитељ радио је у Основној школи у Камичанима, Срез Приједор, од 23.4.1945. до 9. октобра 1947. Послије тога је прешао у Дјечији дом “Шоша Мажар” у Бањалуци и радио као васпитач. На дужност управника Дјечијег дома “Касим Хацић” ступио је 1.3.1948.

ме одслужења војног рока замјењивали су га Милан Стојановић и Сретен Балабан.

Расим Кржић

Сека Маслеша

На основу одлуке Обласног народног одбора Бањалука, број 2521 од 19.10.1949, Средњошколски дом „Касим Хацић” је расформиран. Дјечијем дому “Данко Митров” предата је зграда и 68 млађих питомаца. Средњошколска дјеца су распоређена у ђачке домове у Бањалуци, осим 40 ђака Индустријске школе, који су остали у Дому до 1950, када су прешли у Интернат Средње техничке школе у Бањалуци.

Државни Дјечији Дом “Данко Митров” 1945–1962

Дан послије ослобођења Бањалуке, 23. априла 1945, представници Окружног народног одбора посјетили су сиротиште Назарет, основано 1880. године, власништво Самостана сестара драгоцјене крви Исусове. У Извјештају повјереника Мире Кесић³⁹ наводи се да су у Дому биле смјештене 64 дјевојчице узраста од пет до 13 година. Похађале су школу у Самостану. Издржавале су их часне сестре од својих прихода, уз повремену помоћ државе. Биле су вољне да их и даље издржавају ако би им нова власт обезбиједила оно што оне саме не могу произвести на свом имању, као што је шећер, со, огрев, лијекови и нафта за освјетљење, пошто је Самостан имао своју сопствену централу (један дизел мотор). Иако су имале родитеље, дјевојчице су биле у Дому због сиромаштва. Биле су здраве и вакцинисане против трбушног тифуса. Дом су водиле часне сестре до 24. маја, уз надзор и помоћ Окружног народног одбора. Тада су дјецу и инвентар преузели од часне сестре Филипе Лагунић новоизабрани службеници Дома Мира Кесић, привремена управница, Савка Баста, члан управе, Јованка Стојаковић, учитељица и Невенка Новаковић, васпитачица.

³⁹ ОНО БЛ, Извјештај за мјесец април Одјељења за народно здравље и социјално старање број 137 од 15. маја 1945.

У Извјештају од маја 1945. управница новоформираног Државног дјечијег дома Назарет Мира Кесић наводи

да се у дому налазило 41 женско и једно мушко дијете и то 19 дјеце затеклих у дому часних сестара и 23 дјеце из Дјечијег дома из Лушци Паланке. У мају дом је напустило 12 дјеце из бившег дома часних сестара. Управу дома чинила је управница која је уједно и економ, двије учитељице и једна васпитачица. Дјеца су била смјештена на другом спрату зграде бившег сиротишта гдје су користили двије спаваонице, трпезарију и одјељење за умивање и прање. Остале просторије дома заузела је војна болница. Просторије, које су чисте и уредне, могле су привремено послужити јер су дјеца највећи дио дана проводила у дворишту. Свако дијете имало је свој кревет с постељином, док су дјеца до пет година спавала по двоје у кревету за одрасле. Намјештај, кревети и постељина били су власништво часних сестара осим 25 јоргана, 30 јастучница и 30 чаршафа које је дом добио од Окружног народног одбора Бања Лука. Дјеца су имала довољно одјеће сем рубља за спавање. Дом је примио од Окружног народног одбора 11 падобрана од чега је сашивено 20 чаршафа, 20 хаљиница, 10 сукњица и блуза. Шивење је обављала управница, три супруге добровољаца из Бојић Хана и три часне сестре. Храна се справљала у кухињи часних сестара од намирница које су давале часне сестре и ОНО БЛ. Храна је била укусна, здрава, у довољним количинама са потребним бројем калорија и потребним витаминима у пет obroка. Дјеца су се купала два пута седмично и мијењала рубље, прала су се сваки дан ујутро, након ручка и вечере пред спавање. Била су здрава и под љекарским надзором Хигјенског завода и једне сестре помоћнице. Заразних болести није било, само четири случаја свраба. У мају је почела с радом основна школа у дому. Дјеца су се васпитавала у духу народноослободилачке борбе. У мају се планирало примити још 20 дјеце, а већи број након иселења војне болнице.⁴⁰

Крајем 1945. у Дому је било смјештено 140 женске дјеце од двије до 16 година, а почетком 1946. године 200. Како се тад формирао Дом “Рада Врањешевих”, у њега је прешло 60 дјеце од двије до седам година. Дјеца из Дома су ишла у Народну основну школу у Буџаку. По завршетку четвртог разреда упућиване су у Државни женски средњошколски дом у Бањалуци. Прерасле дјевојчице ишле су у двогодишњу основну школу, а потом у Сарајево на изучавање заната, курсева за болничаре или бабице. Почетком 1946. дом добија има Дјечији дом “Данко Митров”. У току те године и 1947. Дом је темељито поправљен, уведени су водовод и канализација, направљено купатило са тушевима и умиваонима. За потребе кухиње набављен је велики шпорет, уведена топла вода и посебне пећи с казаном. Зграда и остале нуспросторије биле су зрчане и

⁴⁰ ОНО БЛ, Извјештаји о дјечијим домовима, број 129/45.

суве и потпуно су одговарале намјени. Примљено је и доста нових радника.⁴¹ Дом је могао да служи за примјер другим домовима. Највећи проблем власти је био и остао то што су дјеца била окружена часним сестрама и људима окренутим вјери, са негативним ставом према новој власти. Година 1948. у Дому је запамћена по несретном случају, када је дјевојчица при паду са степеница повриједила главу и убрзо умрла. Иако су у Дому становале само дјевојчице, исте године, као и наредне, у Дому су становали и дјечаци, ђаци Индустријске школе.

По одлуци Обласног народног одбора Бањалука, број 2521 од 19.10.1949, Дом “Данко Митров” се преселио у зграду расформираног Средњошколског дома “Касим Хацић” у Улицу Данка Митрова 24. Овим преласком дјеца након завршетка четвртог разреда нису ишла у средњошколски дом, већ су из тог дома похађала гимназију и друге средње школе. У новоусељеном дому услови за боравак су побољшани. Најбоље питомице, њих седам, 1950. награђене су премјештајем у Дом “Ђуро Пуцар” у Сарајеву, најбољи у Републици.

Дјечији дом “Данко Митров” као установу са самосталним финансирањем, основао је НОО Бања Лука Рјешењем број 30344 од 26.12.1952. године. Регистрован је код НОО под бројем 3207 28. новембра 1956. Задатак установе је био васпитање, одгој и школовање дјеце под старатељством. Капацитет Дома је од 100 до 200 штићеника – ученица свих нижих и средњих школа. У Дому је било запослено 16 радника. Органи управљања били су управник и Управни одбор, кога су чинили Хусеин Туцек, предсједник, Нада Цикаловски, Јулија Пејновић, Асим Букић, др Виктор Виндикијевић и Намик Дервишић, чланови.

Прву управницу Миру Кесић је замијенила Невенка Новаковић 24.9.1945–15.2.1947,⁴² па Живана Каурин 1.3.1947–30.6.1949, кад је прешла у Земаљски одбор Савез бораца НОР-а у Сарајеву⁴³. Због болести, од јануара 1949. управницу је често замјењивао Милован Јанчић, економ.⁴⁴ Никола Крајиновић био је в.д. управник од јула 1949. до марта 1950, када је за управника дошао Угљеша Спремо 24.3.1950–28.6.1951,⁴⁵ а затим Слободан Јанковић,⁴⁶

⁴¹ Особље Дома 1947 године: Живана Каурин, управница, Вера Бокан, економ, Марија Мартак и Амалија Рајић, учитељице – васпитачи, Гина Мирић, Боја Добријевић и Милка Новаковић, васпитачи, Славица Ружић, болничарка, Вида Миличевић, кројачица, Мара Богдановић, куварица, Мара Кутил и Марија Пујић, помоћне куварице, Регина Мајсторовић, Вука Славјак и Аиђа Гагула, вешарице, Катица Пујић, Марица Просен, Францика Ђелнео и Вера Нанут, соба-рице, Јосип Иванек, магацинер и Ивица Лаштро, кочијаш.

⁴² ОНО БЛ, Персонална грађа

⁴³ ГНО БЛ, персонална досијеа, К-348

⁴⁴ ГНО БЛ, број 53 од 3. јануара 1949.

⁴⁵ Угљеша Спремо, рођен 1903. у Невесињу, завршио је Трговачку и Учитељску школу у Мостару 1926. Прва служба му је била у Народној основној школи Чајниче 1927. Исте године премјештен у НОШ Бијело Брдо, Срез Вишеград, 1928. у Соколац, 1929. у Дабар, Срез Сански Мост, 1930. у Дрвар, 1932. у Јелах. У НОШ Сански Мост радио од 1935. до 16.4.1941, кад га одводе у заробљеништво у Њемачку, гдје борава до 1.9.1945. Био у логору Хамерштајн и Сан-

који је био управник 1.7.1951–31.3.1952. Од 1. априла 1952. до 31.8. 1952. управник је био Душан Станар,⁴⁷ учитељ Шесте народне основне школе. За управницу Дома 1.9.1952. дошла је Ленка Спремо,⁴⁸ управница расформираног Државног женског средњошколског дома “Данко Митров”. На дужности је остала до пензионисања 1.7.1962. Запослених је 1960. било двадесетак.⁴⁹

Угљеша Спремо

Ленка Спремо

Душан Станар

Велики прилив средњошколаца у Бањалуку изискивао је максимално коришћење капацитета и кадрова и смањење режијских трошкова у ђачким

бостел-вестералиа. Крајем 1945. постављен за учитеља НОШ у Приједору. Дужност управника Дома “Данко Митров” вршио је од 24.3.1950. до смрти 28.6.1951.

⁴⁶ Слободан Јанковић је рођен 1923. у Брчком. Учитељску школу завршио је 1948. у Бањалуци. У току 1951. и 1952. радио је као васпитач и в.д. управника Дома “Данко Митров”. Послије је радио као учитељ на подручју Мркоњић Града, а 1954. у 11. НОШ у Бањалуци. ГНО БЛ, персонална досијеа J-20.

⁴⁷ Душан Станар рођен 11.1.1911. у Криваји, Срез приједорски. Основну школу завршио је у Стратинској, четири разреда гимназије у Приједору. Учитељску школу завршио у Бањалуци школске 1933/34. Прво запослење добио је у школи у Дабру, Срез Сански Мост 1936. Ту је радио до 1940. За управника Четврте народне основне школе у Бањалуци постављен је септембра 1952.

⁴⁸ Ленка Спремо, кћерка обућара Јове Спреме и мајке Милке рођ. Тошић, рођена је 24.9.1905. у Мостару. Учитељску школу у Сарајеву завршила је 1927, а практични учитељски испит положила 1929. По завршетку школе, до полагања практичног испита, радила је у народним основним школама у Добоју код Какња, и Сокоцу. Послије је службовала у Дрвару (1929–1931), Кривој Бари (1931), Орлану (1932), Дубници (1935), Ресену (1936–1940) и Сврљигу (16.8.1941–20.8.1945). Премјештена је 21.8.1945. у Гимназију Скопље. У Државној реалној гимназији Бањалука радила 11.1–1.11.1946, када прелази у Женски средњошколски дом у Бањалуци на мјесто управнице. Након укидања овог дома у јулу 1952, прелази 11.9.1952. на мјесто управнице Дјечијег дома “Данко Митров”. У истом дому управник је био и њен брат Угљеша. Радила је као управница 10 година, до укидања дома 1962, када је пензионисана.

⁴⁹ Списак службеника 1960: учитељ управник Ленка Спремо, учитељи – васпитачи Марија Ђукић и Хајрија Мујезиновић, режисер Данило Жакула, економ Мустафа Рамић, кројачица Асима Букић, кухарице Софија Ковачевић и Зуљејха Смајлагић, пеглачица и праља Штефица Милосавац, кочијаш Мехо Ловић, радник Стево Холовчук, чистачица Марица Флоријан, куварица Савка Матић и домски љекар Виктор Виндикијевић, АРС БЛ 99-Завршни рачуни.

домовима. Имајући све то у виду, као и неискоришћеност капацитета Женског дјечијег дома “Данко Митров”, НОО Бањалука је 1962. донио одлуку о спајању овог дома са Ћачким домом “Веселин Маслеша”. Спојени домови су радили под називом Средњошколски дом ученика у Бањалуци. Дужност управника обављао је управник Ћачког дома “Веселин Маслеша” Милорад Пејчиновић.

Самостан Назарет у Буцаку

Дјечији Дом “Рада Врањешевић” 1946 – до данас

Након отварања дома за напуштену дјецу у Сарајеву 25. септембра 1945. у Звонимировој улици број 1 (управник Шаћир Хаџихалиловић), Министарство унутрашњих послова Народне владе БиХ упутило је допис Окружном народном одбору Бањалука да се покрене иницијатива за отварање таквог дома у Бањалуци за подручје тог округа. Задатак да отвори дом добио је Градски народни одбор.⁵⁰

Према сачуваним документима фонда Градски народни одбор Бањалука, Државни дјечији дом “Рада Врањешевић” Бањалука основан је 1. јануара 1946. као Мјешовити дом за васпитање предшколске дјеце на округу Бањалука. Дом је формиран да би се ратна сирочад предшколског узраста одвојила од остале дјеце у домовима. Приликом оснивања у Дому је било 50 дјеце. Био је смјештен у Гундулићевој улици 21⁵¹ (вила Матијевић), у три зграде, и то двије међусобно повезане затвореном просторијом и трећа дворишна зграда. Зграда је након адаптације углавном одговарала потребама. Дом је био опремљен нужним намјештајем. За употребу просторија ГНО БЛ је плаћао најамнину од

⁵⁰ ГНО БЛ, број 22391/45. од 21.12.1945.

⁵¹ ГНО БЛ, број 11776 од 29.3.1947.

925 динара.⁵² У 1946. било је запослено 17 радника, а управница је била Марија Малић.⁵³

У извјештају делегата Окружног народног одбора Бањалука о обиласку Државног дјечијег дома “Рада Врањешевић”, извршеном 1.6.1946, наводи се да је

дом смјештен у једној згради – вили недалеко од центра града. Испред зграде до улице је мали парк са водоскоцима и ниским растињем а иза зграде мало двориште. Зграда је масивна и у добром стању. У сутерену је кухиња и трпезарија, а у осталим просторијама су спаваонице. Једна мања зграда у дворишту служи за смјештај болесне дјеце и за стан особља. У свим просторијама владао је примјеран ред и чистоћа. Постеље су веома чисте и уредне, кухиња и трпезарија такође. Највећа сметња раду овог дома је сувише густ смјештај. У малим постељама спава по троје дјеце. За лијепа времена дјеца проведу по цио дан у малом парку и дворишту, а кишовите и хладније дане у згради, гдје је свега једна мала соба од 20 квадрата слободна, а служи и као учионица забавишта. У Дому је смјештено 90 дјеце, од којих 45 дорасло за забавиште. Забавиште ради од прије два мјесеца у самом дому али за рад нема адекватне просторије. Здравствено стање као и исхрана дјеце су врло добри. За нормалан рад овог дома неопходно је да се до јесени осигура још једна зграда са двије веће просторије. У овим просторијама дјеца би проводила своје слободно вријеме. Требало би их снабдјети малим клупицама и столицама, као и разним играчкама и тако уредити да дјеца проводе у њима вријеме без досаде. За забавиште набавити материјала за израду играчки, пластелина, картона у разним бојама, слика и других ситница које би дјеца корисно употребила. Са дјецом у забавишту радила је забавиља Антонија Кокрин. Поред ње, у Дому су радиле три одгајатељице: Зорица Вуковић,⁵⁴ Јелена Лукијановић и Јока Митровић. Њима је недостајало стручно знање. Нису одржавале састанке за договор о раду с дјецом.⁵⁵

⁵² ГНО БЛ, број 6086 од 9.3.1946.

⁵³ Запослени у Дому 1946: Марија Малић, управник, Бахрија Гушић, економ, Јованка Курузовић, домаћица, Антонија Какрин, Драгица Билобрк, Зора Вуковић и Марица Ћатовић, васпитачице, Зора Томић, болничарка, Лудмила Лесјак, шнајдерица, Милица Чавриз и Хата Дураковић, куварице, Љепосава Грубић и Марија Ераковић, собарице, Паула Радумовић, Хамида Пехаџић и Вукица Славјак, вешарице и Бранко Радумило радник.

⁵⁴ Зорица Вуковић је Рјешењем Окружног народног одбора Бањалука број 45408/46 од 4.7.1946. постављена за васпитачицу у дому. Рођена 1927. у селу Какмужу, Срез Грачаница, гдје је завршила основну школу 1939. Курс за васпитача завршила је у Сарајеву 1946. и одмах постављена за васпитачицу у Дому “Рада Врањешевић”. Радиле је у Дому до 1.9.1950. па прелази у Дјечије прихватилиште Бањалука. На њено мјесто примљена је Милка Чворо. ГНО БЛ, персонална грађа, в-2.

⁵⁵ Збирка Рада Врањешевић кутија 1.

Средином 1947. Дом је добио вриједан поклон од Друштва демократских Српкиња из Западне Пенсилваније (Америка). Осим кревета, постелине, одјеће и хране, поклоњени су и стерилизатори, бојлери, фрижидери, машина за прање рубља, машина за мљевање меса, опрема коју нису тад имали други домови у Бањалуци. Добили су и опрему за амбуланту, међу којом је било инструмената којим се није могла похвалити ниједна здравствена установа у граду. Дјецу је највише обрадовало 60 гумених лопти. Други домови су тражили да им се додијели по која лопта, јер нису имали ниједну. Највећу заслугу за ову вриједну донацију имала је Милена Гаћиновић, секретар Друштва. Те године у Дому је било 111 дјеце од три до седам година и 18 запослених.⁵⁶ Дјевојчице дорасле за школу прелазиле би у Дјечији дом “Данко Митров”.

Дјечији дом “Рада Врањешевић” 1952. проглашен је за установу са самосталним финансирањем, са задатком да збрињава напуштену дјецу од 0–7 година.⁵⁷ Финансирао се на основу посебног предрачуна и расхода, који је саставни дио буџета НОГ Бањалука. Органи управљања у Дому су управник и Управни одбор.⁵⁸ Дом је 1955. донио своја Правила,⁵⁹ према којима Дом врши јавну службу збрињавања дјеце до три године. Иако је био регистрован за чување предшколске дјеце, увијек је у њему било школске дјеце. Народни одбор општине је 1956. донио одлуку да се Дом пресели у Парк “Младен Стојановић”, у баракe бивше Војне болнице, јер су три зграде у Гундулићевој 21 са земљиштем (з.к. ул. 4705, к.ч. 815/11) уступљене Државном секретаријату за народну одбрану.⁶⁰ Просторије у Војној болници биле су неусловне, влажне и хладне. Извршене су најнужније поправке. Дјеца су имала просторије за спавање и дневни боравак, без потребног одвајања дјеце по групама. Најгоре је то што је била слаба водоводна мрежа, па се купатила нису могла поставити. Једина предност овог пресељења је то што су дјеца боравила у парку, који је идеалан за дјецу овог узраста, а што у ранијој згради нису имали. У дому су на почетку боравила само ратна сирочад, касније дјеца без родитеља, дјеца зане-

⁵⁶ Запослени у Дому у марту 1947. били су: управница Рада Вогрин, економ Бахрија Гушић, васпитачице Драгица Билобрк, Марица Ђатовић, Зорица Вуковић и Антонија Какрин, болничарка, Марија Малић, помоћна болничарка, Зора Томић, домаћица Јованка Курузовић, куварица Милица Чивриз, помоћна куварица Хата Дураковић, кројачица Људмила Лесјак, вешарице Бранка Радумило, Паула Радуловић и Вука Славијак, собарице Марија Ераковић, Лепосава Грубић и Хамида Бехаџић, собарице.

⁵⁷ ГНО БЛ, број 30345 од 26.12.1952.

⁵⁸ Управни одбор из 1956. чинили су: предсједник Нада Симић Брковић, чланови: Тодор Калем, Перо Перовић, Смиља Георгијевић, Стево Каларевић, Паула Радуловић и Мира Кесић, управник. За чланове Управног одбора 1957. именовани су: судија Среског суда Фикрет Џанкић, љекар Дјечијег диспанзера др Нада Симић, учитељица Марија Бокан, радница Паула Радуловић, пензионисани официр Милош Крупљанин и управник Мира Кесић.

⁵⁹ Правила Дјечијег дома “Рада Врањешевић” су донесена на посебним сједницама Општинског вијећа и Вијећа произвођача НОО БЛ 8.11.1955. године.

⁶⁰ АРСБЛ-99, Срески јавни правобранилац Бањалука, М-22/58, Рјешење НОО БЛ број 3905/1 од 23.5.1957.

марена од стране родитеља, било да су родитељима одузета родитељска права, било да су на издржавању затворске казне или су обољели од туберкулозе или душевне болести. Такође су у Дом смјештана дјеца коју су мајке оставиле у болници или на аутобусним станицама. Са каквим су физичким и психичким здрављем дјеца долазила није тешко закључити, па им је било потребно обезбједити добре услове за одрастање и одгој. То је било тешко због оскудног и неусловног простора, нарочито зими. Баракe се толико исхладе да су, без даноноћног загријавања, биле велика опасност за здравље дјеце. Дом је морао запослити једно лице за ложење ноћу.

У току 1956. било је запослено 17 службеника, од којих седам око његовања и одгајања питомаца. Те године у дому је било до једне године живота осам питомаца, од једне до двије године девет питомаца, од двије до три године четири, од три до шест година 10 питомаца, укупно 31. Дом је имао хонорарног доктора педијатра

За вријеме прегледа 28. маја 1958. у дому је било 32 дјеце, од којих четворо до једне године, четворо од једне до три године, 15 дјеце од три до пет и девет од пет до седам. Од тога броја било је 17 ванбрачне, 10 непознатих родитеља, двоје дјеце је упутила Синдикална организација Предузећа “Врбас”, јер је мајка умрла при порођу, једно с подручја НОО Сански Мост. У дому су били запослени управница, двије вешарице, једна кројачица, један економ, један режисер, један физички радник, два помоћна службеника, једна чистачица, укупно 16. Није било запослен васпитач. Управник је водио матичну књигу дјеце. Зграда, бивша војна болница, била је запуштена. Имала је двије спаваонице, трпезарију, кухињу, купатила, вешернице, магацин, амбуланту, кројачницу и једну канцеларију и четири нужника. Око зграде је био велики парк, који је коришћен за рад с дјецом. Опрема је била задовољавајућа.

Сљедеће, 1959, у Дому је било смјештено 50 дјеце. Да би се поправиле прилике за одгој дјеце, НОО БЛ је 1960. године урадио инвестициони програм за изградњу новог дома-павиљона површине 500 квадратних метара у Ул. маршала Тита, у парку иза постојећег дома. До реализације тог пројекта није дошло. Да би се повећао смјештајни простор, Дому је, поред постојећих барака, додијелена и једна зграда у Горњем шехеру, у Ул. браће Алијагића. Уз ту зграду је 1968. изграђена шупа, гаража и остава.⁶¹

У 1969. Дом “Рада Врањешевић” је био специјална установа у којој су смјештена нахочад од шест мјесеци до 16 година, њих 160. То су већином дјеца без родитеља или од родитеља којима је одузето право родитељског старања.

⁶¹ Одобрење за изградњу шупе, гараже и оставе издала је СО Бањалука под бројем УП/І-22070 16.9.1968.

Олга Кнежевић

Мира Кесић

Послије земљотреса је 80 ученика из Дома евакуисано у Славонску Ораховицу у одмаралиште “Меркур” из Осијека, а 78 их је задржано у Горњем шехеру, у згради Дома са двије спаваонице, двије учионице, оставом, кухињом и веш-кухињом, која је предвиђена за бебе и предшколски узраст.

Послије Малић Марије, у фебруару 1947 за управника је дошла Вогрин Требовац Рада.⁶² У априлу 1947. Кнежевић Олга, управник Државног дјечијег дом “Петар Галић” из Котор Вароша, премјешта се за управника Дома “Рада Врањешевић”. На дужности управнице остала је до 29.4. 1948, када је прешла у Предсједништво Владе НР БиХ у Сарајево.⁶³ Берислава Царић, помоћни васпитач у Дјечијем вртићу Творнице дувана, дошла је за управника 9. јуна 1948. до октобра 1949.⁶⁴ Мира Кесић⁶⁵ била је управник од 1949. до 1978, када је пензионисана.

⁶² ГНО БЛ, персонална досијеа, В-112

⁶³ ГНО БЛ, персонална досијеа, К-87

⁶⁴ ГНО БЛ, персонална досијеа, Ц-36

⁶⁵ Мира Кесић је рођена 1.1.1914. у Санском Мосту. Завршила је Филозофски факултет у Скопљу. До септембра 1944. била у Бањалуци незапослена. Није радила као професор јер је као љевичар добила одбијеницу од Министарства просвјете. Ступила у службу 15.12.1944. као записничар у Среском суду Гламоч, кога је формирао њен супруг Радован, правник. Из Гламоча је премјештена у ОНО Приједор, гдје је добила декрет да сакупља ратну сирочад на том округу. Дошла је у Бањалуку 22. априла 1945. са НОВ-ом ради отварања дјечијих домова у Бањалуци. По ослобођењу Бањалуке била је управник Дјечијег дома Назарет 1945, из ког је премјештена у Окружни народни одбор Бањалука – Одсјек за отворену заштиту. Била је и управник Централне управе дјечијих домова. Послије укидања ОНО БЛ 1947. године, упућена је у Министарство социјалне заштите за начелника за дјечију заштиту. У Сарајеву је остала до 1949, до смрти мужа Радована, који је био секретар у Министарству трговине и снабдијевања. Молила је да је приме у Дом “Рада Врањешевић”, у коме је остала 30 година. Ступила на дужност 1.6.1949. и радила до пензионисања 31.12.1978.

Државни дјечији дом за слабомислену дјецу “Новак Пивашевић” на Петрићевцу 1946–1948

Министарство социјалне политике НР БиХ у јуну 1945. упутило је допис Окружном народном одбору Бањалука да прикупи податке о броју и доби незбринуте и дефектне дјеце као и броју дјечијих домова. У истом допису се наводи да се дефектном дјецом сматрају дјеца која су од рођења или касније умно заостала, глуха, нијема, грбава, а под дјецом инвалидима она која су, без обзира на то да ли су у овом рату од непријатеља или код куће, несретним случајем, остала саката, кљаства, хрома.⁶⁶ Према упутствима истог министарства, у овај дјечији дом примана су сиромашна и социјално угрожена дјеца на основу молби и љекарског увјерења. Првенство су имала ратна сирочад, тј. дјеца палих бораца. У дом се није могло примити ниједно дијете без претходног одобрења Окружног народног одбора.⁶⁷

Државни дјечији дом за слабомислену дјецу на Петрићевцу је основан 15.12.1946. године.⁶⁸ Био је смјештен у дијелу Фрањевачког самостана Петрићевац. Зграда је углавном одговарала потребама дома. У сутерену је била смјештена кухиња, трпезарија и остава, а на првом спрату канцеларија, пет спаваоница, дјечија трпезарија, забавиште, кројачница, гардероба, три собе за особље, ходник, санитарне просторије и балкон. У ограђеном дворишту у једној мањој згради је била веш кухиња са узиданим котлом и три WC-а, штала у којој је држан један коњ и двије свиње и артески бунар. Дом није имао земљишта за обраду. Закупнину за дом од 3.000 динара плаћао је Градски народни одбор Бањалука. У дому су била смјештена 83 питомца оба пола, од пет до 18 година. Без оба родитеља било је 60, без једног родитеља 20, са оба жива родитеља троје дјеце. Са дјецом су радиле једна старија васпитачица Русиња и једна помоћна васпитачица без стручне спреме. О здрављу дјеце се бринула запослена болничарка и хонорарни љекар који је долазио у Дом једном седмично. Сви запослени становали су у Дому. Дом није водио дневник рада и дневне карактеристике питомаца.

До краја марта 1947. питомци овог дома нису ишли у школу. Планирало се да 37 дјеце без сметњи наставе редовно школовање, да се на аналфабетски течај упише троје, у средњошколски дом смјести четворо, у завод за глумонијеме једно дијете, а у дому да остане 35 дјеце са оштећеним слухом. Потпуно здраву дјецу вратио је у овај дом Окружни народни одбор Тузла само зато што су дјеца са Бањалучког среза смјештена у њиховим домовима била несташна. Ова дјеца су молила управу дома да наставе школовање, нарочито она која су завршила два или три разреда основне школе. Великим залагањем учитеља – васпитача дјеца су у дому завршила школску годину.

⁶⁶ ГНО БЛ, број 2547/45 од 06.06.1945.

⁶⁷ ГНО БЛ, број 5088/45 од 14.07.1945.

⁶⁸ ОНО БЛ – Одјељење за социјално старање, број 764 од 25.1.1947.

Средином 1947. у Дом на Петрићевцу су пресељена дјеца из Дјечијег дома “Новак Пивашевић” из Прњавора.⁶⁹ Да би се примила та дјеца, према Извјештају управнице Раде Требовац од 6. септембра 1947. године, Дом за слабомислену дјецу на Петрићевцу је укинут, тј. дјеца су распоређена у друге домове у Републици, највише у Сарајеву. Дом је наставио да ради са здравом дјецом. Повремено би се примала и дефектна дјеца, док не би нашла адекватан смјештај.

У току 1948. у дому је било од 60 до 63 мушких питомца школског узраста. Без оба родитеља је било 50, а остали су имали једног. По оцјени управника, прилике у којима су живјела дјеца нису била задовољавајуће, али ипак је здравствено стање дјеце било добро јер су стално боравила на свјежем ваздуху и имали добру храну. Дом је користио воду из једног бунара, што је било недовољно за одржавање личне и опште домске хигјене. Владање дјеце у школи је било задовољавајуће, док у дому није, за што је био одговоран слаб васпитачки кадар. Дјеца су имала слаб успјех у школи. Ишла су у три основне народне школе у граду, које су биле удаљене једна од друге, па управник није могао редовније пратити и контролисати успјех питомаца. Највећи проблем за управу дома је било то што су дјеца била окружена свећеницима, часним сестрама и људима окренутим вјери, већином са негативним ставом према новој власти. Осим тога, дјеца су од народа који долази у цркву слушала погрдне ријечи и псовке и нуђен им је алкохол. Незадовољна је била и управа Фрањевачког самостана, јер су дјеца ометала црквену службу. Да би се ријешио проблем, а у првом реду због лоших услова за рад, дом је укинут по завршетку школске 1947/48. Дјеца су за вријеме школског распуста још боравила у Дому, а почетком нове школске године распоређена у остале дјечије и ђачке домове у Бањалуци.

Приликом оснивања, за управника дома постављен је Љубан Зец, који је убрзо смијењен због недостатка стручне спреме.⁷⁰ Замјенила га је Рада Требовац Вогрин, која је била на мјесту управника од 6. априла до 1. октобра 1947.⁷¹

⁶⁹ ГНО БЛ, извјештаји домова

⁷⁰ Приликом оснивања у дому су били запослени: економ Мирко Главаш, васпитачица Јелена Лукијановић, рођена 1896. у Русији, домаћица Станка Павловић, кројачица Зухра Кршљак, болничарка Бахра Ђузел, куварица Олга Тодић, помоћна куварица Љубица Станковић, собарице Душанка Шешић и Љубица Тадић, вешарица Аница Црквенчић и помоћне раднице Јелена Холик и Ивица Бортник.

⁷¹ ГНО БЛ – персонални досије В-112.

Дужност је предала Срети Балабану,⁷² који је остао на том мјесту до расформирања дома крајем 1948.⁷³

Самостан Петрићевац

Дјечије прихватилиште Бањалука 1948–1955

Иницијативу за оснивање дјечијег прихватилишта упутило је ГНО-у Бањалука Министарство народног здравља и социјалног старања НР БиХ у октобру 1947. Приједлог Министарства је био да се дом отвори у згради Завода сестара милосрдница св. Винка Паулског (бијеле ноне) у Ул. фре Грге Мартића, за чији је поправак ГНО Бањалука уложио 50.000 динара, с намјером да отвори дјечије јаслице – обданиште. Како није отворено обданиште, одлучено је да ту почне са радом дјечије прихватилиште најкасније до 1. новембра 1947.

За отварање Дома Министарство је ангажовало свог службеника Миру Кесић.⁷⁴ Посао око отварања дома ишао је споро, јер су у згради бијелих часних сестара у двије просторије биле смјештене канцеларије Државног аутомобилско-саобраћајног предузећа (ДАСП) Бањалука. ГНО је додијелио ДАСП-у друге просторије у Симе Шолаје број 13а, али у те просторије се уселила вој-

⁷² Сретен Балабан, рођен је 28. јуна 1926. у Бањалуци, гдје је завршио основну школу и гимназију. Као ученика 4. разреда Гимназије, 1941. усташе су га отјерале у затвор, па у логор у Славонски Брод. Августа 1941. пребачен је у Београд, гдје је ишао у Учитељску школу и радио у пристаништу на Сави три године. Августа 1944. отишао у партизане, у Војвођанску бригаду. Радио као васпитач у Дјечијем дому “Шоша Мажар”. ГНО БЛ – персонална грађа, Б-237

⁷³ Радници расформираног дома 1948. године: Драшко Завишић, економ, Милка Дучић, болничарка, Мајкић Илија, кочијаш, Душанка Шешић, вешарица, Увалић Љубица и Рабија Филиповић, собарице, распоређене су у Дом “Шоша Мажар”, Десанка Јакоматовић, болничарка у Женски средњошколски ђачки дом, Јурела Ангела, васпитачица, у Дом “Данко Митров” и Густика Митровић, куvariца, у Мушки средњошколски ђачки дом.

⁷⁴ ГНО БЛ, број 40731/47.

ска. Тек након деложације војске, дом се у марту 1948. уселило у зграду у Ул. фра Грге Мартића 6 и почео са радом.

Задатак Прихватилишта је био да привремено смјести дјецу, ратну сирочад, и да их даље шаље у друге домове, на љетовања, у болнице на лијечење од заразних болести или у друге републике на школовање. Дом је био прихватна станица у којој су дјеца проводила вријеме до сталног смјештаја. Задржавана су 10 до 20 дана (период инкубације) да би се очистила, потпуно излјечила од свраба и других кожних инфекција и учила реду и дисциплини, како би се лакше снашла у новој средини. Исто тако примана су на преноћиште и дјеца која су долазила у Бањалуку на љекарски преглед и слично. Прихватилиште је на почетку рада имало 12 кревета.

Вила "Ребац", десно

Због нехигијенских услова у Мартићевој, у септембру исте године прихватилиште је пресељено у бивши Омладински дом, који се налазио у вили иза жељезничке станице, у Улици Николе Тесле бб, власништво Марка Ребца.⁷⁵ Након адаптације, капацитет зграде је био 60 кревета. Било је случајева да је прихватилиште примало накратко и по 300 дјеце, која су даље транспортована на љетовање или упућивана на изучавање заната. Ту је Прихватилиште остало до септембра 1950. Након формирања Партијске школе у истој згради, прихватилиште је пресељено у Улицу Васе Пелагића бр. 31. У приземљу је било смјештено 20 кревета и примана су дјеца различитог узраста, која су одлазила даље, а прерасла дјеца одмах су се укључивала на занате, као што су тесарски, кухарски, ташнарски и конобарски. Обласни народни одбор, на свом редовном засједању одржаном 16. септембра 1950. године, донио је рјешење којим се Дјечије

⁷⁵ ГНО БЛ – Извјештаји домова, број 27990/48 од 9.8.1948.

прихватилиште, као установа обласног значаја, преноси у надлежност Градског народног одбора Бањалука.

Септембра 1951. године, због скученог простора у згради, кухиња прихватишта је пресељена у подрумске просторије Школе за бабице, магацин и учионица у којој је била благајна, у зграду у Улици фра Грге Мартића бр. 36, док су спаваонице и даље остале у Улици Васе Пелагића. У Школи за бабице ученици су се хранили заједно с дјецом из прихватишта. Када је у септембру 1952. године престала са радом ова школа, управа прихватишта је преузела цијелу Вилу “Божих”.

На сједници Градског вијећа Народног одбора Града Бањалуке од 17. децембра 1952. године донесено је рјешење којим се Дјечије прихватиште у Бањалуци проглашава установом са самосталним финансирањем под називом Државни дом ученица у привреди са сједиштем у Улици фра Грге Мартића 28 (Вила “Божих”), касније на броју 34. Финансиран је на основу посебног предрачуна прихода и расхода који су били саставни дио буџета НОГ Бањалука. Дјелокруг рада, односно задатак установе, био је збрињавање и васпитање ученица у привреди под старатељством.

Органи управљања у Државном дому ученица у привреди били су управник и Управни одбор. Управника је постављао управни одбор уз сагласност Градског народног одбора Бањалука. Управни одбор сачињавају представници организација Савеза бораца и ратних војних инвалида, Антифашистичког фронта жена, Синдикалне подружнице Дома, Друштва за васпитање дјеце, домског љекара, управника и извјесног броја грађана који су се специјализовали за проблеме дјечије заштите.

На сједници Градског вијећа НОГ-а Бањалука 1953. године донесено је Рјешење којим је назив дома промијењен и гласи Дјечије прихватиште у Бањој Луци. До промјене назива дошло је да би НОГ Бањалука избјегао финансирање установе, јер је Уредба о самосталном финансирању социјалних установа регулисала да трошкове издржавања у установи као што је дјечије прихватиште сnose народни одбори срезова са чијег подручја долазе штићенице, док би дом ученица у привреди финансирао Градски народни одбор Бањалука.

Кроз Дјечије прихватиште Бањалука прошло је од 1948. до 1955. године 15.370 дјеце. Пола су била дјеца палих бораца и жртава фашистичког терора, а остало социјално угрожена и дјеца без родитеља. Капацитет Дјечијег прихватишта у 1954. години био је 60 питомица са 18 срезова.

Управник Дјечијег прихватишта од оснивања 1.3.1948. до јула 1949. био је Милан Мандић,⁷⁶ па Хелена Ракић 26.7.1949–31.8.1950, Зорица Кордић 1.9.1950– 5.2.1951. Дужност је предала Милану Мандићу, који је ту функцију обављао до 28. јануара 1954. године, када дужност преузима Софија Мачкић.⁷⁷

⁷⁶ АРС БЛ, ГНО БЛ, Извјештај Дома “Шоша Мажар” број 9098 од 9.3.1948.

⁷⁷ АРСБЛ, 228–1–90/54. Софија (Ђорђа) Петровић Мачкић, рођена 20.7.1910. у Битољу. Женску стручну учитељску школу, Одсјек за кројење и шивање рубља и хаљина, завршила је 1927. у

Васпитачи су радили хонорарно и често су се мијењали. Било је периода када је у дому са дјецом радио само управник. Управник дома од 6. септембра 1954. до укидања 30. јула 1955. била је Дервиша Капетановић.

Вила “Божић”

Дјечији дом “Јосип Мажар-Шоша” 1955–1958

Рјешењем Народног одбора Града Бањалуке, број 17983 од 29. јула 1955. године, укинута је Дјечије прихватилиште Бањалука. Истим рјешењем је основан Дјечији дом “Јосип Мажар Шоша”. Особље укинутог дома наставило је рад у новоформираном дому у истој згради у Улици фра Грге Мартића. Директор Дјечијег прихватилишта постао је директор новооснованог дома.⁷⁸ Установа је уписана у Регистар установа са самосталним финансирањем НОО Бањалука 1956. године.⁷⁹ Фактички, Дјечије прихватилиште је само добило ново име.

Приликом оснивања у дому је било 76 дјеце, од тога 68 дјечака. Из Дома за напуштену дјецу “Рада Врањешевић” Бањалука прешло је 35 дјеце која су похађала основну школу. Била су непослушна, распуштена и навикнута на скитњу по граду. Нису се придржавала кућног реда и нередовно су ишла у школу. Васпитачи су улагали велики напор да дјецу одвикну од лоших навика.

Београду. Похађала је и курс за умјетне радње. Пуних 29 година радила је у женским стручним школама и у Гимназији у Бихаћу. По ослобођењу предавала је у Индустијској школи и у Школи ученика у привреди у Бањалуци. Послије укидања Женске стручне школе у Бањалуци, преузела је у Центар за унапређење домаћинства, па је радила на просвјетно-домаћинском течају у Котор Варошу и Рекавицама, НОО БЛ, 769 од 14.1.1957. Почетком октобра 1957. премјештена је у Реалну гимназију у Бањалуци. Пензионисана је марта 1960.

⁷⁸ Управник Дома од оснивања до краја 1956. је била Дервиша Капетановић, а последије ње, до 31.3.1958, Хасан Пурић. Од 10.4.1958. до ликвидације в.д. управника била је Љубинка Миленковић.

⁷⁹ НОО Бањалука, број 84-6/55 од 28.2.1956.

Другу групу дјеце чинили су ученици виших разреда осмогодишње школе, ратна сирочад са општина Бањалучког среза, највише из Ивањске и Бањалуке. Они су углавном након завршетка четвртог разреда основне школе паузирали пар година, па уписивали пети разред након доласка у дом. Капацитет дома је био 68 питомаца. Користили су четири спаваонице, трпезарију, која је служила и као учионица, купаоницу, праоницу рубља, кухињу, магацин. Намјештај је био стар и дотрајао. Спаваонице су биле претрпане, јер су на више од пола кревета спавала по два питомца.

Дјелокруг рада Дома “Јосип Мажар Шоша” је збрињавање и васпитање дјеце оба пола старости од седам до четрнаест година. Дом је имао нарочиту дужност да

*васпитава питомце у духу љубави према друштвеној заједници, редовно врши стручни надзор над оспособљавањем питомаца, врши сталну бригу о здравственом стању и правилном физичком одгоју питомаца.*⁸⁰

За извршавање својих задатака и послова дом је имао двије основне јединице: Васпитно-техничку службу и Администрацију. Васпитачи су вршили стручно-васпитну службу у оквиру задатака установе, а све у циљу што бољег стручног оспособљавања питомаца. Администрација је обављала административне и техничке послове, а имала је сљедеће организационе јединице: Управу, Рачуноводство, Економат, Кухињу и Помоћне службе. У дому је било запослено 10–13 радника⁸¹ и хонорарни лекар⁸². За свој рад били су непосредно одговорни управнику. Органи управљања били су Управни одбор⁸³ и управник.

Одрастањем дјеце или преузимањем једног броја од стране једног од родитеља смањиван је број штићеника дома, па се указала потреба да се он расформира. На сједницама Среског вијећа и Вијећа произвођача НОС Бањалука, одржаним 11.7.1958, донесено је Рјешење о укидању Дјечијег дома “Јосип Мажар Шоша”, број 12042. Питомци су распоређени у друге домове, а инвентар је преузео Дом Средње пољопривредне школе у Бањалуци. Зграда је предата Центру за унапређење домаћинства. Ликвидација дома завршена је у 1959. години. Ликвидациона комисија радила је у саставу: Мирко Мишкулин, председник, Свето Чурић и Љубинка Миленковић (замјена Рајко Бајић).

⁸⁰ Члан 5 Правила Дјечијег дома “Јосип Мажар Шоша” Бањалука донесених на посебним сједницама Општинског вијећа и Вијећа произвођача одржаним 5.11.1955. године, број 7789/55.

⁸¹ Службеници Дома на дан 30.6.1958. били су: Љубинка Миленковић, Гроздана Ковачевић, Анка Орлов, Јања Карановић, Васо Товарлажа, Никола Греб, Марица Летина, Сарафина Матић, Савка Метлар и Катица Комарица.

⁸² Као хонорарни службеници радили су лекари др Ђазим Салчић и др Марија Ћурић.

⁸³ Чланови Управног одбора: представници Удружења просвјетних радника Мустафа Дероња и Милан Наранчић, представници ССРНЈ Наталија Купрешанин и Мирко Плеше, представник Савеза бораца Јусуф Бркић, члан колектива Славица Николић и управник установе Дервиша Капетановић. 910/55.